

Binnen de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben enkele fracties de behoefte om enkele vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over de brief Reactie op CPB onderzoek «Inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond» (Kamerstuk 29 544, nr. 951).

De voorzitter van de commissie,
Rog

De adjunct-griffier van de commissie,
Kraaijenoord

Inhoudsopgave	Blz.
I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	3
Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	4
Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	6
Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	7
II Antwoord/ Reactie van de Minister	7

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) met zijn reactie op het onderzoek «Inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond» van het Centraal Planbureau (CPB). De leden van de VVD-fractie hebben met zorg kennisgenomen van de inkomensachterstanden bij mensen met een niet-westerse migratieachtergrond, die naar de mening van deze leden een belangrijk symptoom zijn van gebrekkige integratie en gebrekkige arbeidsmarktparticipatie van een te groot deel van Nederlanders met een migratieachtergrond. Wat deze leden betreft zijn het spreken van de Nederlandse taal, het hebben van werk en het volledig inburgeren de essentie om volwaardig mee te kunnen doen in de Nederlandse maatschappij.

De leden van de VVD-fractie maken zich grote zorgen over de mate van deelname aan de arbeidsmarkt van Nederlanders met een migratieachtergrond en over het feit dat het bij een deel van deze groep over generaties heen niet lijkt te lukken om daar een significante verandering in te brengen. Het aandeel personen met betaald werk is ruim 10 tot 20%-punt lager bij mannen met een migratieachtergrond (in Turkije, Marokko, Suriname of de Antillen) dan zonder migratieachtergrond. Bij vrouwen bedraagt de achterstand zelfs 15 tot 35%-punt. Wat is volgens de Minister de oorzaak van deze beperktere deelname aan de arbeidsmarkt? Is het waar dat een van de redenen is dat de sociale zekerheid niet activerend genoeg blijkt te zijn? Is de Minister bekend hoe het staat met de arbeidsparticipatie van mensen met een migratieachtergrond in gemeenten waar de taaleis en tegenprestatie streng worden uitgevoerd ten opzichte van gemeenten waar dit niet gebeurt?

Wat kan de Minister zeggen over andere redenen? In hoeverre is er een correlatie en een causaliteit tussen het niet spreken van de taal en het niet ingeburgerd zijn en de achtergestelde positie qua inkomen en werk?

Hoeveel van de inburgeringsplichtigen voldoet niet aan het afronden van de inburgering of heeft een vrijstelling gekregen en zit momenteel in de bijstand? Hoeveel van zowel de eerste, tweede als derde generatie mensen met een migratieachtergrond zit in de bijstand?

Verder vragen de leden van de VVD-fractie in hoeverre arbeidsdiscriminatie een rol speelt in de inkomensongelijkheid en of daar nog verschil in zit tussen generaties. Welke knelpunten worden geconstateerd en welke acties zet het Minister hiertegenover?

Uit het rapport blijkt dat de participatie van vrouwen met een migratieachtergrond niet in gelijke trend meestijgt vergeleken met die van Nederlandse vrouwen. De leden van de VVD-fractie maken zich hard voor de participatie van vrouwen, juist ook met een migratieachtergrond, en constateren dat ook een recent rapport van het Kennisplatform Integratie

& Samenleving (KIS)¹ weer laat zien dat gemeenten bij een gezin dat in de bijstand zit, vrouwen nog steeds onvoldoende bemiddelen naar werk. Te vaak wordt alleen de man opgeroepen om te solliciteren. Is de Minister bereid hier niet alleen in het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) aandacht aan te besteden, maar ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hierop aan te spreken en zelf te monitoren of gemeenten hier verbetering in aanbrengen?

De leden van de VVD-fractie zien een aantal beleidsmaatregelen die de Minister neemt om de achterstandspositie van mensen met migratieachtergrond aan te pakken. Zij vinden het belangrijk dat de Minister verder gaat met de aanpak. Deze leden vragen hoe de extra investering van € 170 miljoen aan vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) zich concreet verhoudt tot de praktische moeilijkheden die de Minister benoemt als redenen van geen deelname aan de VVE. Ook wordt gesproken over een beperkte kennis van de arbeidsmarktperspectieven van specifieke opleidingsrichtingen die een rol spelen bij slechte uitkomsten op de arbeidsmarkt. In hoeverre is dat aan de orde bij mensen met een migratieachtergrond? De leden van de VVD-fractie zijn voorstander van doelmatig opleiden en dus vragen zij hoe verhoging van doelmatige opleidingskeuzes zou kunnen bijdragen aan het terugdringen van deze achterstandspositie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie stellen vast dat de resultaten van het CPB-onderzoek «Inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond» laten zien dat er helaas nog steeds sprake is van forse inkomensachterstanden bij personen met een niet-westerse migrantenachtergrond. De arbeidsmarktachterstanden zijn hardnekkig en niet eenvoudig weg te werken. Deze leden vinden het positief dat de Minister zich inzet om deze arbeidsmarktachterstand tegen te gaan en dat de Minister de kansrijke beleidsrichtingen die het CBP in het rapport meegeeft, omarmt en daarmee aan de slag is en/of gaat. Maatregelen van de Minister op het gebied van VVE, minder voortijdig uitval van school, het meer en beter kunnen stapelen, hulp bij het vinden van stages, het bieden van betere informatie over studiekeuzes en het bestrijden van discriminatie op de arbeidsmarkt worden door de leden van de CDA-fractie uiteraard van harte ondersteund. Zij hebben hierbij nog wel een aantal vragen. Om voortijdig schoolverlaten te voorkomen wordt in elke Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC)-regio een regionaal programma met maatregelen opgesteld. Op welke manier richt dit programma zich specifiek op de doelgroep mensen met een migrantenachtergrond? Zoals aangegeven vinden de leden van de CDA-fractie het positief dat er ook wordt ingezet op betere informatievoorziening wat betreft studiekeuze om te bewerkstelligen dat een studiekeuze wordt gemaakt in een richting waarin ook volop vraag naar arbeidskrachten is. Dit is hard nodig, immers ook uit eerdere onderzoeken blijkt dat een verkeerde studiekeuze met name voor migranten kan leiden tot inkomensongelijkheid. Kan de Minister aangeven of en in hoeverre mensen met een migrantenachtergrond oververtegenwoordigd zijn in de zogenaamde krimpberoepen/sectoren?

Welke kansen ziet de Minister in het programma Leven Lang Ontwikkelen (LLO) om aan deze doelgroep eventueel handreikingen te bieden zich om te scholen naar sectoren waar grote vraag is naar arbeidskrachten? Welke kansen ziet de Minister in het kader van LLO om eventuele achterstanden

¹ Kennisplatform Inburgering & Integratie (2019) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2019. Succes en stagnatie bij arbeidstoeleiding van statushouders, <https://www.kis.nl/sites/default/files/monitor-gemeentelijk-beleid-2019.pdf>.

bij mensen met een migrantenachtergrond te overbruggen? Kan de Minister hier nader op ingaan?

De leden van de CDA-fractie vinden het positief dat de Minister de gelijke kansen van jongeren met een niet-westerse achternaam bij het zoeken naar stages wil bevorderen. De Minister zet in op bewustwording van vooroordelen en stereotypen, het bieden van ondersteuning aan studenten om negatieve beeldvorming te overbruggen, het versterken van netwerken en op het vergroten van de bekendheid van het meldpunt stagediscriminatie.

Allemaal mooi, maar dit betreft of achteraf bestraffen (meldpunt), of vrij algemene preventie waarvoor een lange adem nodig is (bewustwording/overbruggen negatieve beeldvorming).

De leden van de CDA-fractie vragen de Minister nader aan te geven wat concreet wordt verstaan onder het bieden van ondersteuning aan studenten om negatieve beeldvorming te overbruggen. Waar bestaat deze ondersteuning uit? Wat hebben studenten in individuele gevallen hieraan? Tenslotte hebben deze leden vernomen dat er op initiatief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) dit schooljaar honderden bedrijfsbezoeken worden georganiseerd waarbij studenten en bedrijven elkaar ontmoeten. Ook krijgen bedrijven trainingen aangeboden over hoe ze studenten onbevooroordeeld kunnen selecteren. In hoeverre wordt hier door het Ministerie van SZW aan meegewerkt? Zijn er al resultaten over te melden?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de reactie op het CPB-onderzoek «Inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond». Deze leden hebben met zorgen het rapport van het CPB gelezen, maar staan over het algemeen positief tegenover de reactie van de Minister. Deze leden hebben hier enkele vragen bij.

De leden van de D66-fractie vragen of er meer inzicht kan worden gegeven in hoe de verschillende mogelijke verklaringen voor inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond, zoals studiekeuze, sociale netwerken, culturele verschillen en discriminatie zich verhouden tot elkaar. Zou dit nog nader kunnen worden onderzocht om het belang van verschillend beleid beter in beeld te krijgen?

De leden van de D66-fractie vragen op welke manier de Minister kijkt naar het belang van onderwijs in het verminderen van de inkomensongelijkheid. Het rapport toont dat investeringen in onderwijs van groot belang zijn voor het verminderen van de inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond. Het CPB geeft specifiek aan dat meer (gerichte) VVE en minder voortijdig schoolverlaten kansrijke beleidsrichtingen zijn. De Minister geeft hier als reactie op dat hij € 170 miljoen extra in de VVE investeert en dat onderwijsinstellingen en gemeenten aanvullende financiering ontvangen voor het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De leden van de D66-fractie vragen op welke manier deze middelen tot besteding komen, en of bekend is bij welke groepen extra investeringen in VVE het beste werken. Zijn er onderzoeken beschikbaar die ook op lange termijn laten zien wat de baten van investeringen in VVE zijn? Is op buurtniveau binnen gemeenten ook bekend waar de middelen heengaan? Voor welke groepen en in welke buurten zouden extra investeringen in VVE- of voortijdig schoolverlaten (VSV)-middelen nog kunnen leiden tot het verminderen van de inkomensongelijkheid?

De leden van de D66-fractie vragen of de Minister deelt dat arbeidsmarkt-discriminatie een hardnekkig probleem is en een belangrijke rol speelt in het verklaren van het verschil van inkomensmobiliteit naar migratieachtergrond. Zij vragen of de Minister denkt dat het genoemde actieplan arbeidsmarktdiscriminatie hier materieel verschil kan maken. Deze leden zijn stellig dat het probleem van arbeidsdiscriminatie goed moeten

worden aangepakt en willen dus ook dat dit plan slaagt. Zij vragen of er al eerste resultaten bekend zijn van het actieplan. Daarnaast vragen deze leden wat andere landen aan beleid hebben om arbeidsmarktdiscriminatie te bestrijden. Richtten andere landen zich ook vooral op discriminatie op de werkvloer, of bijvoorbeeld ook op de fase daarvoor bij werving en selectie? Deze leden vragen of bekend is waar de drempel zit voor toegang tot de arbeidsmarkt voor mensen met een migratieachtergrond. Vindt er al een selectie plaats bij stageplekken of opleidingsplekken, of gaat het vooral om sollicitaties bij de eerste baan na afstuderen? De leden van de D66-fractie vragen of de Minister de analyse deelt dat het probleem van arbeidsmarktdiscriminatie extra lastig is in de werving- en selectiefase, omdat de benadeelde dan moeilijk aangifte kan doen of kan aantonen dat er discriminatie plaatsvindt. Wat is er bekend over de meldingsbereidheid van mensen die mogelijk gediscrimineerd worden? Waar kunnen zij op dit moment terecht als het vermoeden bestaat dat een sollicitatieprocedure niet eerlijk verloopt? Het rapport van het CPB stelt ook dat Nederlanders met een migratieachtergrond een lager uurloon verdienen dan Nederlanders zonder een migratieachtergrond, ook bij dezelfde opleiding. De leden van de D66-fractie vinden dit zeer onwenselijk en stellen dat dit tegen alle principes van kansengelijkheid ingaat. Hoe zou de Minister deze *pay gap* concreet kunnen oplossen? Wat zijn internationale voorbeelden van wetgeving om mensen tegen ongelijke beloning te beschermen? Wat is er bekend over de werking van dit beleid? De leden van de D66-fractie vragen of de Minister nader kan ingaan op de verschillen tussen mannen en vrouwen bij het arbeidsinkomen tussen de 30–40 jaar naar migratieachtergrond. Wat zou de verklaring kunnen zijn dat vrouwen met een Turkse en Marokkaanse migratieachtergrond zoveel minder arbeidsinkomen hebben dan vrouwen met een Nederlandse achtergrond? Speelt hier de opleidingskeuze een rol of juist niet? Is er specifiek beleid om deze groep te bereiken? De leden van de D66-fractie zien diversiteit binnen bedrijven en de overheid als een principiële kwestie, omdat iedereen dezelfde kansen moet hebben. Maar zij zien ook dat diversiteit een aangetoonde meerwaarde heeft voor bedrijven². Is de Minister van mening dat die visie ook bij de meeste bedrijven heerst? Zo nee, hoe zou de Minister dit meer kunnen uitdragen naar bedrijven? In het Sociaal Economische Raad (SER)-advies «Diversiteit in de top»³ wordt aangegeven dat er te weinig culturele diversiteit is op hoge posities. De leden van de D66-fractie betreuren dit, omdat zij vinden dat dit goed zou zijn voor bedrijven en dat iedereen dezelfde kansen zou moeten hebben. In het SER-advies worden verschillende oplossingsrichtingen voor meer diversiteit gegeven. De SER geeft aan dat het belangrijk is om meer inzicht en transparantie te hebben over diversiteit. De leden van de D66-fractie zijn het daarmee eens en zouden graag willen dat instrumenten, zoals de Barometer culturele diversiteit, beter worden ontwikkeld, zodat het duidelijker wordt hoe het staat met de culturele diversiteit binnen een bedrijf en haar top. Alleen op deze manier wordt het mogelijk om in de toekomst eventuele stappen te nemen om culturele diversiteit op hoge posities binnen bedrijven en de overheid te bevorderen. Hoe staat de Minister tegenover de oplossingsrichtingen gegeven door de SER met betrekking tot culturele diversiteit? Is de Minister bereid om verdere concrete stappen te nemen om meer inzicht en transparantie over culturele diversiteit te krijgen, bijvoorbeeld door de Barometer culturele diversiteit verder te ontwikkelen?

² TNO Kwaliteit van Leven. (2009). De meerwaarde van etnische diversiteit: goed voor de business, <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/255613/de-meerwaarde-van-etnische-diversiteit-goed-voor-de-business.pdf>.

³ SER. (2019). Diversiteit in de top: Tijd voor versnelling, <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2019/diversiteit-in-de-top.pdf>.

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie of de Minister inzicht kan geven in de voortgang van de pilots uit het programma VIA. Zijn er al eerste resultaten uit deze pilots beschikbaar over wat goed werkt en niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de reactie op het CPB-onderzoek «Inkomensongelijkheid naar Migratie-achtergrond». Deze leden zijn blij dat de Minister in zijn beleidsinzet meegaat met verschillende door het CBP genoemde voorstellen. Toch hebben zij nog enkele vragen bij deze inzet. Bevordering van de kansengelijkheid in het onderwijs is ook voor de leden van de GroenLinks-fractie een van de speerpunten. In de huidige tijd van hoogconjunctuur zien zij een tendens vanuit werkgevers om aan «groenpluk» te doen, dat wil zeggen het rekruteren van studenten vanuit bijvoorbeeld het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), voordat zij hun opleiding met diploma hebben afgerond. De leden van de GroenLinks-fractie zien dit niet per se als een negatieve ontwikkeling, omdat zowel de student als werkgever profijt kunnen hebben. Een betaalde baan waarin werkervaring wordt opgedaan voor de student en een gemotiveerde werknemer voor de werkgever. Toch kleven hier ook gevaren aan. In tijden van (plotselinge) laagconjunctuur kan de werknemer op straat komen te staan zonder diploma. Wat is de inzet van de Minister wanneer hij hierover in gesprek gaat met werkgevers? Welke concrete steun biedt de Minister werkgevers om deze studenten structureel te begeleiden in het behalen van een (eind-)kwalificatie?

Ook met de inzet van de Minister op het gebied van stagediscriminatie zijn de leden van de GroenLinks-fractie verheugd. Bewustwording vanuit werkgevers van vooroordelen en stereotypen is hierbij een belangrijke eerste stap. Tegelijkertijd horen deze leden vanuit het veld steeds luider de roep om laagdrempeligere manieren voor de student om (gevoelens van) discriminatie bespreekbaar te maken. Vaak wordt van (vermoede) discriminatie geen melding gemaakt, omdat dergelijke vermoedens moeilijk hard te maken zijn en men het gevoel heeft in de slachtofferrol geduwd te worden. Het meldpunt Stagediscriminatie dekt daarom waarschijnlijk slechts zeer ten dele de daadwerkelijke gevoelens van uitsluiting. Is de Minister zich hiervan bewust en zo ja, wat doet hij om deze meer onzichtbare vorm van (ervaren) stagediscriminatie tegen te gaan?

De leden van de GroenLinks-fractie staat in principe positief ten opzichte van het bevorderen van studiekeuzes die leiden tot grotere arbeidsmarkt-kansen. Toch vragen zij zich wel af in hoeverre de vrije studiekeuzeruimte hierdoor al dan niet ingeperkt wordt. Kan de Minister aangeven welke studiegebieden extra onder de aandacht gebracht worden en op welke manier?

De leden van de GroenLinks-fractie juichen toe dat met behulp van nieuwe wetgeving de Inspectie SZW meer ruimte krijgt om wervings- en selectiebeleid bij werkgevers mogelijk te maken. Dat in zichzelf zal echter niet voldoende zijn om een mentaliteitsverandering bij werkgevers teweeg te brengen. Kan de Minister concreet aangeven welke handvatten werkgever op dit moment hebben om een inclusief wervings- en selectiebeleid te voeren?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn het met de Minister eens dat de achterstanden vaak te maken hebben met een ingewikkelde combinatie van problematieken. Zij zijn daarom benieuwd naar de uitkomsten van de *evidence-based* aanpak eind dit jaar. Wel vragen deze leden op welke manier de uitkomsten van dit onderzoek geïntegreerd zullen worden in de ambitie om inkomensverschillen van personen met een niet-westerse migratie-achtergrond weg te werken. Immers dat arbeidsmarktachterstanden eventueel weggewerkt worden, betekent nog niet automatisch

dat daarmee ook de inkomensverschillen verdwijnen. Deze leden ontvangen graag een beschouwing van de Minister hierop.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief CPB-onderzoek «Inkomensongelijkheid naar migratieachtergrond». Zij hebben hier nog enkele vragen over.

Welk beleid werd toegepast tussen 2003 en 2017 om de verschillen in inkomen tussen mensen met een niet-westerse achtergrond en personen zonder migratieachtergrond te verkleinen? Neemt de Minister nu afstand van dit beleid nu in deze periode de achterstanden ongeveer gelijk zijn gebleven?

In het rijtje beleidsmaatregelen in het onderwijs noemt de Minister het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Welke verklaringen zijn er te vinden voor het voortijdig schoolverlaten van jongeren met een migratieachtergrond? In datzelfde rijtje beleidsmaatregelen in het onderwijs benoemt de Minister gelijke kansen bij het zoeken naar stages. Welk effect heeft de aan- of afwezigheid van een stagemakelaar op het vinden van een stageplaats? Ook het bevorderen van studiekeuzes die leiden tot grotere arbeidsmarktkansen is een beleidsmaatregel uit het pakket VIA. Wordt in dit programma ook gekeken naar de effecten die uitstel van studiekeuze naar een later moment kunnen hebben? Zo nee, waarom niet?

In het rijtje beleidsmaatregelen op de arbeidsmarkt noemt de Minister de aankomende Wet Arbeidsmarkt in Balans. Als een van de risico's van deze wet wordt het uitwijken naar meer zelfstandigen zonder personeel (zzp)-constructies genoemd. In hoeverre is in beeld of dit risico in meerdere mate terecht zal komen bij mensen met een niet-westerse achtergrond?

In het programma VIA wordt een *evidence base* over effectieve oplossingen verzameld, omdat «er zo goed als geen harde inzichten zijn in wat echt werkt». Kunnen de leden van de SP-fractie dan concluderen dat alle voorgaande activiteiten om arbeidsmarktachterstanden weg te werken zonde van inzet, tijd en geld zijn geweest?

Hoe denkt de Minister te voorkomen dat de voordelen van de hoogconjunctuur, namelijk sneller afnemende werkloosheid, bij een daling van de conjunctuur weer ongedaan gemaakt worden om vervolgens weer bij dezelfde groep terecht komt?

In hoeverre baseert de Minister zich op het Panteia-onderzoek⁴ dat meldt dat er nog steeds sprake is van discriminatie? De onderzoekers melden in dit onderzoek namelijk dat het moeilijk was om data uit twee perioden met elkaar te vergelijken vanwege veranderingen in de ICT.

De Minister vertrouwt erop dat met het ingezette beleid gelijke kansen verwezenlijkt zullen worden. In hoeverre zijn de ontwikkelingen in onderwijsland (lerarentekort, lesuitval, onbevoegden voor de klas, enzovoort) een doorkruising van dit beleid?

Het CPB adviseert dat de overheid het goede voorbeeld kan geven. In hoeverre lukt dit? Wat zijn daarbij de belemmeringen?

II Antwoord/ Reactie van de Minister

⁴ Panteia (2019) Eindrapportage «Herhaling virtuele praktijktests arbeidsmarktdiscriminatie», <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/09/herhaling-virtuele-praktijktests-arbeidsmarktdiscriminatie>.